

**MICHAEL HESEMANN:
DIE JESUS-TAFEL. DIE ENTDECKUNG
DER KREUZ-INSCHRIFT**

(Freiburg, Herder 1999. 355 s.
ISBN 3-451-27092-7)

Autor věnuje svou knihu „všem poutníkům, kteří ve svatém roce 2000 putují v Jeruzalémě a Římě po stopách Spasitelových a rané církve“. Jak už naznačuje název, hlavním tématem knihy je relikvie nápisu na Kristově kříži, která se nachází v římské bazilice S. Croce di Gerusalemme, což je titulární kostel pražského arcibiskupa kardinála Miloslava Vlka. Michael Hesemann, německý historik a publicista, dochází ve své knize k závěru, že většina okolností mluví pro to, že relikvie je pravá, tj. že „pochází skutečně z roku 30“ (str. 293).

V úvodní kapitole autor líčí svoje setkání s tímto nápisem při návštěvě baziliky S. Croce v Římě 19. 5. 1997, kdy křesťan v něm byl naplněn respektem, ale „vědec byl skeptický a chtěl důkazy“ (13). Celá kniha obsahuje spoustu převážně historických výkladů a úvah. První kapitola se věnuje spolehlivosti novozákonních evangelíí a historickým otázkám Ježíšova života. Ve druhé kapitole se autor zabývá událostí ukřižování Ježíše Krista. Následující kapitola odvíjí historii Konstantina Velikého a okolností objevení Ježíšova hrobu a ostatků kříže v Jeruzalémě. Čtvrtá kapitola je věnována historickým a archeologickým otázkám svatého hrobu v Jeruzalémě, pátá pak se vrací podrobněji k událostem 4. století, tj. k objevení Ježíšova hrobu, relikvie Kristova kříže a nápisu na něm (tzv. titulu), s důrazem na úlohu Konstantinovy matky svaté Heleny. Šestá kapitola seznamuje čtenáře s dějinami baziliky S. Croce di Gerusalemme v Římě a s osudem relikvií, které v ní byly uloženy. Teprve zde se autor

vrací k líčení svého osobního zkoumání relikvie nápisu na kříži a popisuje stanoviska jednotlivých expertů, které konzultoval. Sedmá kapitola pak představuje jakýsi návrat k tématu kapitoly první, když za předpokladu pravosti relikvie titulu autor argumentuje pro věrohodnost Janova evangelia. Krátký dodatek (Anhang) se zabývá turínským plátnem. Je tam mj. zmínka o objevu nápisů na turínském plátně, které mají být podobné nápisu na titulu či dokonce podle jiné teorie tam má být jeho otisk. Po chronologickém přehledu událostí jsou na závěr uvedena v německém překladu nejstarší pramenná svědectví o nalezení Kristova kříže (326n.). Připojený seznam literatury včetně pramenů zabírá téměř sedm stran. Poměrně četné poznámky dosahují celkově počtu skoro pěti set. Kniha však jako celek není čistým souborem suchých historických údajů a úvah, nýbrž obsahuje hlavně v oddílech na začátcích kapitol text (odlišený jiným typem písma), který by se z hlediska literárního druhu hodil spíše do historického románu.

Kritický čtenář při čtení Hesemannovy knihy samozřejmě sleduje, do jaké míry se autorovi podařilo přesvědčivě argumentovat ve prospěch pravosti relikvie. Jeho dojem a úsudek však bude asi ovlivněn i některými formulacemi, tvrzeními nebo postoji, které většinou s hlavním tématem buď vůbec nesouvisí nebo souvisí jen nepřímě. Může to být taková „maličkost“ hned v úvodu, když autor hovoří o roku 1997 jako o prvním „z posledních tří let druhého tisíciletí“ (11). Minimálně historik, zvláště ten, který se zabývá starověkem, by měl naprosto samozřejmě vědět, že rokem 2000 ještě třetí tisíciletí nezačalo. Na více místech v knize se autor opírá o názory badatelů, které jsou okrajové nebo v silné menšině

či dokonce je možné je označit za ojedinělé nebo historicky chybné. Jsou to často názory týkající se Nového zákona nebo novozákonní doby. Podle Hesemanna byl nejen nalezen v Kumránu zlomek Markova evangelia (49), ale toto evangelium bylo napsáno Markem v létě r. 44 (!) před jeho odjezdem do Alexandrie (54). Apokryfní Protoevangelium Jakubovo měl napsat Jakub, „bratr Páně“, před r. 61. A z něho se měl dovědět evangelista Lukáš „mnoho detailů“ o tom, co předcházelo Ježíšově narození (59n.). Tento apokryf, který měl v dějinách křesťanství nepochybně nemalý vliv, nenapsal rozhodně příbuzný Ježíšův a neobsahuje „intimní znalosti“ služby v jeruzalémském chrámu (59), nýbrž se naopak vyznačuje chabými znalostmi palestinského zeměpisu a židovských reálií (např. „kmen Davidův“ zmíněný v Protev 10,1 neexistoval!) a byl napsán nepochybně mimo Palestinu nejspíše v polovině 2. století. Tzv. nazaretský nápis neboli *Diatagma kaisaros* lze stěží spolehlivě aplikovat na Ježíšovo zmrtvýchvstání a rané datování evangelií, jak to činí Hesemann (60–63). Datování posměšného krucifixu z římského Palatina do doby „před pronásledováním křesťanů Neronem v r. 64“ (106) představuje názor dosti extrémní. Z formulací na str. 142n. by mohl čtenář neznalý detailů historie mít dojem, že Herodes Veliký nezanechal poslední vůli. Pozoruhodné je také tvrzení na str. 185, že 2. list Timotejovi byl napsán v Římě v r. 60 nebo 61. H. bere za svou teorii, zastávanou především B. Pixnerem, o existenci esejské čtvrti v Jeruzalémě, kde mělo být také centrum prvních křesťanů. K esejcům patřila podle Hesemanna dokonce i Ježíšova rodina, včetně Ježíšovy matky (srov. 148–150). Ježíš však esejcem nebyl, protože měl volné chápání rituální čistoty (141). Přesto slavil po-

slední večeri v esejském domě pro hosty (152).

Je ovšem třeba spravedlivě přiznat, že H. dovede aspoň v některých otázkách logicky a přesvědčivě argumentovat. Zatímco jeho odůvodnění skoro třisetletého uschování Kristova kříže v cisterně se nezdá příliš přesvědčivé (209), vypadají důvody, proč nejstarší svědek Eusebius se o nalezení Kristova kříže vůbec nezmiňuje, docela přesvědčivé (219n.). Podobně lze hodnotit úvahy o příčinách, které vedly k Ježíšovu odsouzení (84n.).

Nejvíce problematické se však jeví připojení závěrečné 7. kapitoly, v níž H. na základě předpokládané pravosti relikvie nápisu na kříži vyvozuje, že Janovo evangelium bylo napsáno očitým svědkem, že je historicky korektní a že bylo napsáno před r. 70 (přesněji 67/68 po Kr. – srov. str. 303). H. se zde opírá o názory J. A. T. Robinsona a K. Bergera. Ale v rámci jeho knihy to budí dojem, že těžiště pozornosti se přesouvá od hlavního tématu jinam. Sám autor to naznačuje, když v potvrzení autora čtvrtého evangelia jako očitého svědka vidí revoluční stránku svého objevu (297). Problematické je toto uvažování v neposlední řadě také z toho důvodu, že Janovo evangelium nezachycuje zcela totožné znění nápisu na Kristově kříži s nápisem na relikvii ze S. Croce v Římě. Nejde jen o pořadí jazyků (hebrejsky, řecky a latinsky na relikvii oproti „hebrejsky, latinsky a řecky“ v Jan 19,20, i když většina řeckých rukopisů i převážná část latinské tradice má prvně uvedené pořadí), ale zatímco na uvedené relikvii se čte řecky *Nazarenous* (s epsilon!) a latinsky *Nazarinus* (obojí v zrcadlově obrácené podobě, tedy zprava doleva), má řecký text v Jan 19,19 *Nazōraios*. Ačkoliv přesná etymologie termínu *Nazōraios* není plně jasná, je zřejmé, že v rámci

Nového zákona byl tento tvar chápán jako varianta k *Nazarēnos* (je v Mk a částečně v Lk) pro označení Ježíšova původu z Nazareta (srov. Mt 2,23). U *Nazōraios* se tedy nejedná o překlad do řečtiny, jak předpokládá H. (268). Ovšem i kdyby Janovo evangelium podávalo zcela stejný text jako uvedená relikvie a dalo by se tak usuzovat na svědectví očitého svědka, nebylo by možné pouze z tohoto faktu jednoznačně vyvodit závěry o raném a přímém (tj. samotným svědkem) napsání tohoto evangelia, jak činí Hese-mann. Janovo evangelium jistě obsahuje řadu věrohodných údajů, ale určení okolností jeho vzniku musí vycházet z komplexního posouzení.

K příjemnému dojmu při četbě knihy jistě nepřispívá dosti vysoký počet tiskových chyb, který je mnohem větší, než bývá v knihách v němčině zvykem (především záměny písmen, jako např. „wit“ místo „wir“ na str. 268). Ovšem není tak jisté, zda do tohoto okruhu patří i latinský nadpis dílčí kapitoly „In dubio pro traditio“ (sic!) na str. 308, protože stejná formulace se opakuje také v textu a předtím je jako opačný princip uveden „In dubio contra traditio“ (sic!). To by ovšem prozrazovalo katastrofální autorovu neznalost latiny.

Přes řadu nepřesvědčivých tvrzení v této knize je nicméně na místě otázka, jak hodnotit výsledek Hesemannova zkoumání titulu Kristova kříže. Jak vyplývá z Hesemannova líčení, ze sedmi expertů, kteří byli konzultováni ohledně paleografie nápisu, se vyslovili čtyři více či méně v pozitivním smyslu pro původ nápisu z 1. století. H. si zřejmě velmi cení posudku autora předmluvy ke své knize C. P. Thiedeho, který je znám svými většinou odborníků ovšem nepřesvědčujícími publikacemi o raných papyrech s novozákonním textem. Velká část spe-

cialistů by asi velmi těžko označila knihu *Eyewitness to Jesus*, jejímž je Thiede spoluautorem, za „odborně excelentní“, jak to formuluje Hesemann (227). Izraelský expert prof. Roll, jehož dobrozdání H. cituje (288n.), uvádí, že se u relikvie titulu nejedná v řeckém řádku o překlad z latiny, ale o transkripci. Tak se může řecký text sice jevit, ale když se i zdě jako překlad hodnotí Jan 19,19, je to, jak už bylo uvedeno, přinejmenším nepřesné či zavádějící.

Zdá se ovšem, že nezaujatý čtenář může sám dospět k závěru, že pokud jde o písmo na relikvii ze S. Croce, je na základě srovnání s nápisy vyobrazenými na str. 284 možno říci, že nápis na této relikvii by mohl pocházet z 1. století po Kr. Ale i kdyby byla provedena další zkoumání, o nichž se zmiňuje H. (292n.), jako např. analýza možných pylových zrn, a tato šetření by dopadla v kladném smyslu, nedávalo by to ještě absolutní jistotu pravosti. K tomu je třeba dodat, že ani pravá relikvie nemůže podstatným způsobem učinit víru v Kristovo evangelium snazší. Většinou může pouze duchovně obohatit ty, kdo už věří.

Ladislav Tichý

CTIRAD VÁCLAV POSPÍŠIL:
JEŽÍŠ Z NAZARETA, PÁN A SPASITEL

(Praha, Krystal 2000. 210 s.
ISBN 80-85929-38-4)

Práce docenta systematické teologie na bohoslovecké fakultě v Olomouci C. V. Pospíšila přináší potěšení a povzbuzení každému, komu leží na srdci ekumenismus. Křesťané se totiž vskutku mohou setkat jedině v Kristu. Pospíšilova shrnující studie odráží ekumenickou

atmosféru patrnou už při nahlédnutí do jejího obsahu. Vychází z Písma, v němž nachází všechny christologické důrazy *in nuce*. Dále rozebírá široce patristiku, na které staví pravoslaví a již objevuje protestantismus teprve dnes, zatímco reformace s ní pracovala. Scholastika (Anselm, Bonaventura, Tomáš) přicházejí ke slovu v kapitolách, které rozvíjejí „speculativně“ christologické vyznání Pána a Spasitele. Tyto kapitoly vycházející z orthopraxe míří do hlubin zbožnosti, do teologie „srdce“ a do zvěsti na kazatelkách. Mohou být skutečnou pomocí pro kazatele. Christologické téma je v nich rozezvučeno v celé své šíři, a tak vysvozeno z intelektuální uzavřenosti mrtvého dogmatu.

Ekumenika potěší a povzbudí také teologický rozhovor, který na stránkách knihy mezi sebou vedou, ať přímo nebo nepřímo, významní současní teologové římsko-katoličtí (W. Kasper, K. Rahner, J. Ratzinger, E. Schillebeeckx, G. Boff, E. R. Brown) a řada teologů píšících francouzsky a italsky, bohoslovci pravoslaví (J. Meyendorf) a protestantští (K. Barth, O. Cullmann, W. Pannenberg, J. Moltmann a jiní). Také židovská teologie má co říci k tématu (D. Flusser). Současná teologická práce u nás je pozorně registrována (např. práce z evangelického prostředí J. Hellera, J. B. Součka, P. Pokorného a jiných). Tato pestrost zrcadlí se v seznamu použité literatury dosvědčuje, že navzdory napětí mezi konfesemi a uvnitř konfesí probíhá vážný teologický rozhovor. Bude jen zapotřebí vymezit si i ekumenický slovník, neboť chápání termínů je často odlišné.

Práce představuje christologické panorama, ve kterém odborníci naleznou podněty k dalším dílčím bádáním a rozhovorům. Pospíšil nerozebírá velké christologické koncepty současnosti (např.

K. Rahnera, K. Bartha), razí koncepci svou. To vše je přímo pozváním uspořádat k tématu christologie symposium.

Zmíním jenom dva podněty. Kapitola nazvaná „Záslužnost Ježíšova života, díla a jeho sebevydání na kříži“ (V.10.5.3.) i jiná místa poněkud zneklidní evangelického teologa, pro kterého „záslužnost“ je slovo až pobuřující. Diskuse o této otázce v rámci dohody o ospravedlnění toliko vírou uzavřené mezi Vatikánem a Luterským svazem ukazuje na svízelnost problému i na potřebu jeho hlubokého objasnění z Písem a ze středu víry a z christologického vyznání.

Druhé téma je celý Kristus, *totus Christus*, ukřižovaný a vzkříšený i se svým Tělem (Mersch). Ekleziologické téma vstupuje do ekumenických rozhovorů zvolna. Pospíšilova práce spojila jedinečným způsobem christologii a soteriologii. I pro ekleziologii bude třeba hledat christologické zakotvení. Vzkříšený neoslovuje jen jednotlivce a nevstupuje jen do jejich životů, nýbrž vstupuje na nebesa a sešle Ducha, čímž vytváří přemožením mocností smrti a hříchu prostor pro své Tělo, církev. Otázka Krista a církve je od dob reformace v ekumenických rozhovorech jedna z nejobtížnějších.

Když před téměř sedmdesáti lety vydal J. L. Hromádka své výklady o christologických dogmatech a podtrhnul jejich význam (*Křesťanství v myšlení a životě*, 1931), setkal se s prudkým odporem, jak o tom svědčí řada článků v tehdejší církevní tisku. Napořád se tato dogmata pokládala za scholastické haraburdí, které nemá budoucnost. Ukázalo se však, že je tomu jinak. Práce Pospíšilova dokazuje, že vyznání Krista a zápas o jeho vyjádření a předání, jak se s ním setkáváme v Písmu, církevních dogmatech a teologických výkladech otců, má budoucnost a je nanejvýš aktuální. Pospíšil si dal vel-

kou práci, aby prokázal, že víra v Krista a jeho následování v poslušnosti utváří a prohlubuje naše lidství. Na tom, jak bude lidství realizováno – a to na hlubší rovině než je ta, kterou představuje zápas o lidská práva – závisí samo lidství a s ním i naše vlastní budoucnost.

Josef Smolík

**PAVEL AMBROS:
KŘEŠŤAN A ŽIVOT VE SVĚTĚ.
ODKAZ PŘEDKONCILNÍ DISKUSE
TEOLOGIE „LAIKÁTU“ A DRUHÉHO
VATIKÁNSKÉHO KONCILU DNEŠNÍ
PRAXI CÍRKVE**

(Olomouc, Univerzita Palackého 1998.
196 s. ISBN 80-7067-926-3)

Studie věnovaná teologii laikátu je členěna do třech základních kapitol („Víra a všeobecné podmínky života moderní doby,“ „Pohled zpět“ a „Základní témata křesťana žijícího ve světě“), které jsou děleny do dalších podkapitol. Autor uvádí hned na druhé stránce publikace, že text neprošel jazykovou úpravou, tímto se omlouvá čtenáři za určité nedostatky, které ve studii lze najít. P. Ambros sesbíral množství pramenů a seznamy děl významných autorů, které mohou posloužit zájemcům o teologii laikátu. Citovaní autoři jsou provenience převážně zahraniční, ale jsou mezi nimi také autoři domácí.

P. Ambros ve svém příspěvku rád obohacuje poznatky z teologie laikátu teologií spirituality (např. s. 26nn), která jistě patří do celkového obrazu o laiku v církvi. Vysvětluje pojem evangelizace (s. 149nn) a tímto poukazuje na to, z jaké podstaty křesťan žije a vytváří kritéria pro posouzení hodnot a vůbec svého osobního života a života společnosti. Z dějin spirituality

je známo, že křesťanská hnutí (např. františkánské, *Devotio moderna*) se stala kritickými fenomény stávající církevní instituce. Některá dnešní laická hnutí plní tuto kritickou funkci vůči současné instituční církvi, ale zdá se, že studie chce zachovat spíše harmonický charakter než se pouštět do analýz mnoha problematických jevů v dění církve na konci 20. století. Za zmínku by jistě stála i feministická teologie. Tato analýza by učinila studii ještě více závažnou. Nicméně nelze upřít P. Ambrosovi pokus o nastavení jisté problematiky, která by se mohla stát po prohloubení tematiky rozsáhlejší reflexí (srov. s. 120–125).

Studie je významná tím, že její autor se pokouší o syntézu teologie laikátu u Y. Congara, K. Rahnera a H. U. v. Balthasara (s. 66–97). Autorovi lze doporučit další osobnosti k výzkumu, např. Josefa Cardijna, Gérarda Philipse, Josefa Pipera, Alfonse Auera a Edwarda Schillebeeckxe, ale také osobnosti z českého prostředí, např. Josefa Zvěřinu, Vladimíra Boublíka a Karla Skalického.

Z pohledu pastorální teologie by bylo možno prohloubit účast laiků ve vedení farností a diecézí a věnovat se teologickému i praktickému významu těchto laických rad a grémií při rozhodování v místní církvi nebo v církevních provinciích. Tato poznámka naznačuje, že studii P. Ambrose není snadné posuzovat, protože v ní nacházíme kapitoly ze systematické teologie, z teologie spirituality, částečně z misiologie a z pastorální teologie. Tímto se stává studie metodickou pomůckou, která podněcuje výzkum a koncipování dalších studií podle jednotlivých kapitol, které mohou být prohloubeny a systematicky uspořádány. Další zpracování textu podle jednotlivých kapitol může být vodítkem pro diplomové práce a postgraduální studia.

Dílo P. Ambrose pod názvem *Křestan a život ve světě* nabízí široký náhled na tematiku, která je spojena s teologií laikátu a stává se pozitivním přínosem pro českou teologickou produkci. Přínos P. Ambrose je pro českou teologii nejen obsahově významný, ale také specifický svým zpracováním. S jeho studií by měl být seznámen každý, kdo má o život církve zájem. P. Ambros správně hodnotí teologii laikátu v kontextu ekleziologie. Proto svou studii končí odvoláním se na Trojici, která dala vzniknout církvi, provádí ji v jejím dějinném putování a je jejím eschatologickým dovršením (s. 176–177).

Josef Dolista

MICHAEL UTSCH:
RELIGIONSPSYCHOLOGIE.
VORAUSSETZUNGEN, GRUNDLAGEN,
FORSCHUNGSÜBERBLICK

(Stuttgart, Kohlhammer 1998)

Spletité cesty psychologie náboženství

Ve světovém písemnictví existuje v současné době již značný počet článků a monografií, které se zabývají psychologií náboženství, nicméně není příliš takových, které by se snažily pojednat obor kontextuálněji nebo by srovnávaly jednotlivé koncepce. K výjimkám jistě patří poslední práce Michaela Utsche.

Již úvodní část nás nenechává na pochybách, že autor se pouští i do problémů, které jsou dost složité. O tom svědčí název: „Náboženství a psychologie – na konflikty bohatá dvojice.“ Autor se nevyhýbá ani otázce nedostatků, které jsou ve výzkumu psychologie náboženství, a snaží se je poctivě mapovat.

Jednou ze zásadních kapitol představuje stať s názvem „Antropologické před-

poklady,“ která rozebírá řadu otázek, jež relativně hodně autorů nechává chladnými; k těm patří určitě např. problém antropologického horizontu psychologie náboženství. M. Utsch zde neprezentuje pouze současný stav, ale snaží se systematickým předkládáním faktů dospět ke konkrétnímu závěru, jímž je důsledné vyhnutí se dualismu.

Představuje také příslušný obraz člověka z různých perspektiv a probírá poměrně důkladně také problém subjektivity ve výzkumu psychologie náboženství. Zde je patrně nejzajímavější kapitola s názvem „Objektivní výzkum subjektivity?“ Předmět psychologie náboženství je pojednán vcelku tradičním způsobem (pochybný „předmět“ psychologie náboženství, náboženství, religiozita, spiritualita, zbožnost, zkušenost transcendence, víra, mystika atd.), byť kritičtějším, než je obvyklé. To je ostatně charakteristickým rysem celé publikace.

Druhá část knihy podrobně rozebírá vědecko-teoretické základy oboru, včetně např. metafyzických otázek v psychologii jako takové a v klinické psychologii zvlášť. Hodně místa věnuje problému transcendence v psychologii a jednotlivých psychologických koncepcích. V závěru se snaží o koncepci interdisciplinárně fundované psychologie náboženství.

Bezesporu zaujmou integrační modely psychologie a teologie, ať už se jedná o dialogickou integraci, integrativní náboženskou psychologii, hermeneutickou integraci, antropologickou integraci nebo teologickou psychologii náboženství. Není bez zajímavosti, že autor všechny adjektiva dává „pro jistotu“ do uvozovek, čímž naznačuje i to, o čem pojednává dále: spolupráce teologie a psychologie není zrovna jednoduchá (viz např. i Gromm) a integrační modely jsou známy spíše z USA, kde je problémů se spo-

luprací o dost méně. Nicméně cesta je podle autora v dialogické psychologii náboženství s jasně stanovenými cíli, a nikoliv v psychologii syntetické nebo komplementárně pojaté.

K nejzajímavějším částem – ale asi také nejdiskutabilnějším – patří závěrečná část monografie, již je synoptický přehled výzkumu. Na začátku je podrobné vysvětlení jednotlivých kategorií, závěr tvoří přehledné synoptické tabulky, vždy o devíti členech.

Celkově se dá říci, že i když publikace nepatří k těm, které jsou předurčeny svou tloušťkou pro boj zblízka, může být svou důkladností a systematickostí dobrou pomůckou pro každého, kdo hledá rychlou, přehlednou a systematickou orientaci v oboru psychologie náboženství. Snad pouze jediné se dá vyčíst: velmi nedbalá vazba působí, že i při zcela běžném používání se publikace rozpadá v rukou.

Jan Polivka

**LA CAPPELLA »REDEMPTORIS MATER«
DEL PAPA GIOVANNI PAOLO II.
DONO DEL COLLEGIO CARDINALIZIO
AL SANTO PADRE IN OCCASIONE DEL
50. ANNIVERSARIO DELL'
ORDINAZIONE SACERDOTALE.**

(Ed. M. Apa – O. Clément – C. Valenziano.
Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana
1999. 297 s. ISBN 88-209-2880-9)

Výpravná reprezentativní publikace představuje nově rekonstruovanou kapli »Redemptoris Mater« ve Vatikánu. V roce 1996 se slavilo 50. výročí kněžského svěcení Jana Pavla II. Tehdy kardinálové pohnuti krásou tohoto okamžiku se rozhodli věnovat peněžitý dar Svatému Otci s přáním, aby sám určil, jaké bude jejich nejlepší využití. Papež se rozhodl

použít tyto peníze k opravě a výzdobě třetí papežské kaple jako výrazu své touhy viditelně zpřítomnit setkání křesťanského Východu a Západu, jak sám řekl: *„Stane se znamením jednoty všech církví, kterou vy (kardinálové) představujete v sídle sv. Petra. Bude mít mimořádný význam ekumenický a bude výrazně zpřítomňovat východní tradici ve Vatikánu“* (s. 9).

Součástí Centra Aletti v Římě je »atelier duchovního umění«, vedený jezuitou otcem Markem Rupnikem, kde pozvaní umělci ze střední a východní Evropy společně žijí, pracují, modlí se, studují, či se věnují bádání. Ateliéru Jan Pavel II. svěřil realizaci svého přání. S blížícím se jubilejním rokem 2000 papežovo rozhodnutí práci uspišilo a po více než tři roky zcela změnilo život a práci Centra Aletti v Římě, které bylo vyzváno, aby se úkolu ujal s vědomím, že měřítkem jejich práce bude Michelangelova Sixtinská kaple a Raffaelovy malby na stěnách vatikánských paláců. V tichosti a utajenosti pracovali každý den slovinský jezuita Marko I. Rupnik, olomoucký rodák a Velehradčan volbou sochař Otmar Oliva, ruský specialista na mozaiky Alexandr Kornouchov, Gruzínek Amiran Bakuradze, Slovinka Barbara Ravnikar, Italka Manuela Viezzoli, Makedonka Valeija Stojakovik, slovinský scholastik Joze Zajac a Ital Rino Pastorutti na díle, které se stalo skutečným prorockým »ecclesiale Gesamtkunstwerk« evropské křesťanské identity, dokonalá jednota katecheze a svobody uměleckého výrazu, tradice a paměti, umění a liturgie (Maria-no Apa).

Jeden z největších žijících pravoslavných teologů Olivier Clément řekl: *„Když jsem poprvé uviděl mozaiky kaple »Redemptoris mater«, pochopil jsem, co chtěl říci svatý otec křesťanského východu Řehoř Nysský: „Pojmy vytvářejí modly Boha, pouze úžas má*

*schopnost předběžně zakoušet pravé'. Úžas, dokonce šok mne zcela pohltit, když jsem vstoupil dovnitř a dotkla se mne krása zároveň pokojná i děsivá. Dívám se a jsem pozorován. Oči jsou zasaženy vši tou krásou, krásou, která výrazně kontrastuje s dnešní mentalitou milující útěk do snů. Zde není nic snového. Tato krása v sobě obsahuje i všechny tragédie našeho století, od Osvětimi až po Kosovo“ („La bellezza salverà l'Europa,“ *Famiglia cristiana*, 1999, č. 46, s. 104). Při vstupu do kaple vás obejmě krása barev, tónů, odvážných křivek, kompozicí, velkých a hlubokých lidských očí, byzantská perspektiva ikon, která vede do eschatologického času. Krása a bolest v jednom nepochopitelném zasnoubení, které spolu s jednotlivými postavami světců prožívá každý, kdo vstoupí. Stane se velmi rychle a neočekávaně bezprostředním účastníkem dění, příběhů, osudů, milostí, modliteb, hledání, čekání i ticha biblických patriarchů, proroků, svatých otců Východu i Západu, současných svědků víry neblahého 20. století. P. Marko vysvětluje výzdobu kaple těmito slovy: „Chtěl jsem, aby papež mohl slavit zde, uprostřed dechem oživených kamenů, barev a pohybu, začátek nového milénia. Chtěl jsem, aby mohl slavit liturgii mezi stěnami živými, dynamickými, silnými, protože pravda, kterou slavíme, je Bůh Trojjediný, věčná láska a pramen života bez náznaku stínu, plného slavnosti barev“ („La bellezza salverà l'Europa,“ *Famiglia cristiana*, 1999, č. 46, s. 104).*

Základním tématem kaple je stěžejní myšlenka pontifikátu Jana Pavla II. – »dýchat oběma plícemi« – metafora vyjadřující hluboké teologické a kulturní přesvědčení o společných kořenech a budoucnosti Evropy, kterou otevírá setkání křesťanského Východu a Západu v jejich komplementaritě. V přední části kaple je znázorněna vize nebeského Jeruzaléma klasickým byzantským stylem,

stěny představují meditaci výkupného díla Kristova zcela novým stylem mozaik, zadní část kompozici dokončuje v setkání nebe a země.

Nebeský Jeruzalém na čelní stěně kaple znázorňuje tajemství Trojice, rozšířené do svého absolutního zjevení v životě církve. Ve středu takto pojatého tajemství Trojice je situována postava Matky Boží na trůně, v náruči s Ježíšem, Matka Spasitele světa, která svým mateřstvím otevřela cestu ke spáse všem lidem. Církev tvoří jediné tělo Kristovo a je její povinností tuto jednotu zjevovat a dosvědčovat ve světě. Potěší milé stopy v Čechách a na Moravě uctívaných světců: sv. Václav, sv. Hedvika, sv. Cyril.

Výzdoba kaple sleduje přesné teologické pojetí. Levá stěna představuje »katabasis«, sestoupení našeho spasitele Ježíše Krista na svět k záchraně světa, pravá strana ukazuje »anabasis«, vystoupení proměněného člověka k Bohu.

Tajemství sestoupení Božího slova na tento svět je soustředěno v centrální ose mozaiky na tajemství Kristova narození, jeho křtu a sestoupení do pekel. Základní teologická myšlenka soteriologie – »co není přijato, není zachráněno« – provází celý výjev. Kristus se zcela identifikuje s člověkem, přijímá vše lidské mimo hřích a my můžeme vidět, jak v Kristu se obnovuje naše lidství. Kristova preexistence, tajemství vtělení, odhodlanost vyjádřená v Kristově tváři při jeho křtu, nad kterou žasnou andělé a sklání se největší muž Starého Zákona sv. Jan Křtitel, a sestoupení do pekel, kde se Kristovy ruky dychtivě chytí praotec Adam a pramáti Eva, tvoří jeden celek, paradigma typicky křesťanského uvažování. Tento výjev je doplněn čtyřmi menšími zobrazeními po stranách (vstup do chrámu, setkání Krista s pohany v osobě kananejské ženy, setkání s hříšníky u stolu a umývání no-

hou apoštolům), které dokreslují hloubku Kristova ponížení.

Protilehlá stěna kaple staví před oči uchvacující obraz oslavy Krista zmrtvýchvstalého. Síla Kristova výstupu (»anabasis«) strhává s sebou církev všech dob, společenství vykoupených. Kristus vítězně vystupuje z hrobu k Otcí a zůstává ve středu své církve. Letnice působí proměnu apoštolů: vidí Krista vystupujícího do slávy Otce, klaní se oslavenému Kristu uprostřed církve a vidí jeho přítomnost ve věřících. Autor mozaiky spojil v jedno dvě tajemství: nanebevstoupení Páně a seslání Ducha svatého. Církev se rodí sestoupením oslaveného Krista v síle Ducha do společenství Božího lidu. Síla Ducha svatého koresponduje se silou křtu na opačné stěně kaple. Křest Duchem svatým působí v člověku schopnost nelíčivé lásky (milosrdný Samaritán), čistotu manželské lásky (Jáchym a Anna), mučednictví (sv. Pavel) a misijní poslání církve (výjev Petrova trojího vyznání lásky a jeho pověření sloužit Božímu lidu). Celý výjev je završen postavou sv. Edity Steinové, která reprezentuje zasvěcený život a mystické povolání v církvi jako nepochybný plod Ducha.

Zadní stěna kaple podle starobylého zvyku je věnována obrazu Posledního soudu. Obraz hrůzy, který měl mít na diváka především pedagogický dopad, je ve své koncepci zcela změněn. Středem příchodu Krista je sestupování oslaveného Krista na oltář. Každodenní liturgie se stává posledním soudem člověka, okamžikem Božího rozhodnutí pro člověka a lidského souhlasu. V anamnesi je při slavení liturgie přítomno vše v jediném okamžiku trvale tím způsobem, že jsou zde shrnuty veškeré dějiny lidstva, izraelského národa, budoucnost církve i úrady boží. Vše dobré posledním soudem zůstává ve věčnosti nezapomenuto.

V postavě apoštola Filipa u oltáře se věřícím připomíná možnost vidět v Kristu Otce a evangelista Marek ztělesňuje radost z přítomnosti Božího slova v bohoslužbě slova. Jan Křtitel a Matka Boží spolu s anděly na protilehlých stranách zadní stěny jsou svědky Kristova božství a podivuhodného božího uschopnění člověka vnímat a kontemplovat Boží tajemství. Pod nimi se nachází Daniel a Izaiáš představující dlouhé dějiny očekávání a inspirované intuice toho, co Jan Křtitel a Panna Maria ve svém zbožštění vidí. Scéna posledního soudu je rozdělena horizontálně do dvou polí: moře a země. Události dějin světa jsou znázorněny v postavách praotce Noa, který symbolizuje církev, Mojžíše, jenž v odvážném gestu rozděluje moře pro vyvolené, Jonáše, který připomíná všechny zachráněné z propastných hlubin, a Josefa Egyptského, symbolu hojnosti Božího požehnání. Síla této starozákonní »anamnesis« otevírá pohled do budoucnosti, symbolicky znázorněné v mnoha postavách jednotlivých profesí, kteří očekávají s nadějí a ve víře vidí neomylně druhý Kristův příchod. Lidská práce je tím vtlačena do konečného Božího vítězství v Kristu. Kristus stále přicházející (»erchomenos«) je okamžikem soudu. Ten, kdo jej přijímá, je spasen, kdo ho odmítá je zavržen. V pravém dolním rohu je odsouzení zavržených znázorněno způsobem typickým pro ikony: červená skvrna, brána pekel, je připomenuta, nelze ji však vysvětlit, je zahalena rouškou, pod kterou nahlédnout může jen Bůh sám. Anděl Michael však drží v ruce váhy, kterými se měří hodnota dobrých a špatných skutků každého člověka. Měří, ale zároveň člověka doprovází k Bohu. Svoji ruku (své andělské poslání) přikládá na stranu dobrých skutků a staví se na stranu jeho osvobození ze smrti. V klenbě kaple se

ke všem sklání velká, typicky rupnikovská tvář Krista. »Pantokrator« drží celý kosmos ve svých rukou a žehná člověku. Bohočlověk Ježíš Kristus je obrazem církve a budoucího věku.

„Pozornost k budoucnosti nás nesmí odvést od přítomnosti, myšlenka na nebe je neoddělitelně spojena se zemí. V kapli to připomínají těžký kovový oltář, ambon, papežská katedra, kropenka, procesní kříž. Je to kov, který tíží, ale neutlačuje, je plný květů a života. Takový je náš život a naše pozemská liturgie je neoddělitelná od liturgie nebeské“ (Špidlík, s. 120). Těmito slovy se popisují z litého bronzu a mramoru zhotovené liturgické předměty kaple, mající svůj původ ve velehradských dílnách Otmar Olivy. Impozantní sochařské dílo nemá oslavovat člověka, ale napomoci mu vstoupit do samotné liturgie. Mohutné zářezy do bronzu, nepřehlédnutelná bohatost tvarů, fantazie, přírodních motivů pomáhají člověku skrýt všechny nezdravé, příliš individuální zájmy a dát osobní modlitbě liturgickou formu. Společně s uměleckými motivy oltáře, ambonu a kropenky věřící nabízí svou duši a své tělo k proměně, aby se stali duchovními a tak mohli mít účast na věčném životě Božím, životě zprostředkovaném Bohočlověkem. V tomto rození se k novému je přítomná bolest (viditelná v ostrých rysech zářezů), intimita úžasu a obdivu (i andělé na oltáři si zakrývají svoji tvář rajskými listy) a zakořeněnost domova, pro kterou si Bůh člověka zamiloval (v útrobách oltáře je, skrytá lidským očím, velehradská země).

Když vstoupíte do kaple, oči musí dlouhou dobu hledat onen pohled, který člověka skloní před vlastním imperativem krásy: »Naslouchej«. Pohled naplněný silou Ducha svatého otevírá nejen zrak, ale uzdravuje sluch, očistěný krásou. Chce-li Evropa naslouchat sama sobě

a koneckonců i ostatnímu světu, musí očistit svůj zrak krásou. Bude-li Evropa dýchat oběma těmito plícemi, bude zachráněna. Tak mi zní poselství nové papežské kaple »Redemptoris Mater«.

Dlužno podotknout, že celá publikace je doplněna komentáři a svědectvími renomovaných autorů. Samotný výčet jednotlivých studií dostatečně ilustruje význam a hodnotu celé práce: M. I. Rupnik, »Come mi sono accostato al mosaico della Cappella“ (Jak jsem se dostal k mosaice kaple), s. 179–184; O. Clément, »Un Occidente fecondato dall'Oriente“ (Západ oplodněn Východem), s. 185–194; C. Valenziano, »Pros lithon zonta et ipsi lapides vivi (1 Pt 2, 4–5)“, s. 195–199; C. Gugerotti, »Valori liturgici nella Cappella »Redemptoris mater«“, s. 200–204; I. I. Ică Jr., »La Cappella »Redemptoris mater«: Interpretatio theologica“, s. 205–219; P. A. Sequeri, »Icona di pietre vive“ (Ikona z živých kamenů), s. 220–222; E. Lanne, »Alcune annotazioni sulla parete dell'Ascensione e della Pentecoste“ (Několik poznámek ke stěně s výjevem Nanebevstoupení a Seslání Ducha svatého), s. 223–225; G. M. Prochorov, »La somiglianza dissimile“ (Nepodobná podobnost), s. 226–227; P. Politis, »Un'opera come primavera, come un vento d'oriente“ (Umělecké dílo jako jaro, jako východní vítr), s. 228–229; M. Calvesi, »Una sintesi tra tradizione e modernità“ (Syntéza tradice a moderny), s. 230–231; G. Billi, »La Capella »Redemptoris mater«, epifania dell'arte sacra contemporanea. Tra evento e profezia“ (Kaple »Redemptoris mater«, zjevení soudobého posvátného umění – událost a proroctví), s. 232–240; M. Apa, »»Redemptoris Mater«–Ecclesiale Gesamtkunstwerk“, s. 241–267.

Pavel Ambros

MICHEL LACROIX: CO HLÁSÁ NEW AGE

(Velehrad, Refugium Velehrad-Roma 2000.
110 s. *Studijní texty Centra Aletti*, sv. 4)

**MARCELLO DE CARVALHO AZEVEDO:
INKULTURACE A POŽADAVKY
MODERNOSTI**

– PAVEL AMBROS: *INKULTURACE VÍRY*

(Velehrad, Refugium Velehrad-Roma 2000.
66 s. *Studijní texty Centra Aletti*, sv. 5)

V březnu tohoto roku vydalo nakladatelství Refugium Velehrad-Roma pro Centrum Aletti další dva svazky z edice *Studijní texty Centra Aletti*.

Prvním z nich a čtvrtým z edice je sborník sestavený z pěti přednášek, které zazněly 6. 11. 1999 na půdě CMTF UP v Olomouci v rámci semináře New Age jako spiritualita postmoderny, a textu z pera Michela Lacroixe v překladu z francouzštiny od P. Petra Koláře. Sborník v rozsahu 110 stran tvoří příspěvky Pavla Ambrose „New Age a subjektivizace víry,“ Jiřího Dvořáčka „New Age jako spiritualita postmoderny,“ Vítě Peštuky „Na prahu změny letopočtu...“, Jurika Hájka „Přírodní vědy – změna paradigmatu a New Age“ a Jaroslava Hynka „Vliv postmoderního myšlení na přístup k religiozitě“. Všechny pět výše zmíněných přednášek je krátkým exkurzem do pojetí myšlenkového proudu zvaného New Age v souvislosti se změnami ve světě v pojetí víry, religiozity či osobní zkušeností obou.

Pouze překlad textu Michela Lacroixe je rozsáhlejší a zabývá se vznikem a vývojem New Age, používanými technikami, nebezpečím, které může přinášet nová představa světa prezentovaná tímto směrem. Kniha je přínosným materiálem pro studium filozofie, dá-li se to tak vůbec říci, New Age.

Druhým svazkem vydaným nakladatelstvím Refugium v březnu 2000 a pátým z edice *Studijní texty Centra Aletti* je text Marcella de Carvalho Azevedo SJ *Inkulturační požadavky modernosti* a příspěvek Pavla Ambrose *Inkulturační víry*. Oproti předchozímu svazku tento obsahuje předmluvu, pod kterou pravděpodobně kvůli ediční chybě není nikdo podepsán. A právě předmluva k této velmi inspirativní knize obsahuje určité nedostatky. Autor předmluvy se dopouští několika formálních chyb, ku příkladu v některých citacích neuvádí místo, nakladatelství a rok vydání knihy, ze které zmíněná citace pochází. Dopouští se také na mnohých místech přílišně zobecňujících tvrzení, které ničím nedokumentuje. Nicméně předmluva není těžištěm vydané publikace. Následující text Pavla Ambrose se dotýká problému začlenění víry do dění společnosti, jinými slovy inkulturační víry. Pro správné pochopení procesu inkulturační víry autor zdůrazňuje nezbytnost definování pojmu *kultury*, kterou chápe společně se slovinským jezuitou Marko Rupnikem jako *významy a hodnoty sdílené určitou skupinou* (s. 12). Cílem inkulturační víry v kontextu definice kultury a křesťanského povolání k misiím je *vtělení evangelia do různých kultur a zároveň uvedení národů do vlastního společenství, předávání jim křesťanských hodnot a také přijímání všeho, co je v těchto kulturách dobré...* (s. 13). V závěru svého textu autor podtrhává nerozdělitelnost dialogu a zvěstování jako dvou prvků, které nelze navzájem nahradit.

Další text (není bohužel uveden překlad ani titul originálu) z pera Marcella de Carvalho Azevedo SJ byl přednesen na mezioborovém semináři Povaha a požadavky inkulturační víry ve světle Písma svatého a kulturního rozvoje dneška, který se konal v Jeruzalémě ve dnech 16. – 26. 6. 1981.

V úvodu autor specifikuje, vymezuje a definuje základní pojmy, kterými se bude zabývat v následujícím textu, je to pojem inkulturace a kultury, modernizace a modernosti. V rámci definice pojmu *inkulturace*, kterou autor chápe jako *dynamický vztah mezi křesťanskou výzvou a kulturou nebo kulturami; vřazení křesťanského života do kultury; pokračující proces jejich oboustranné a kritické interakce a asimilace* (s. 29), rozlišuje antropologické pojmy, které nám mohou pomoci porozumět pojmu *inkulturace*, jako *enkulturace, akulturace a transkulturace*.

V kapitole „Křesťanská výzva kultury“ se autor zabývá různými aspekty historického vývoje církve v oblasti evangelizace a inkulturace. Zmiňuje chyby, jichž se dopustila církev v průběhu dějin v tomto procesu. Za zvlášť závažné přestupky považuje *tendenci k všeobecné uniformitě bez ohledu na různorodost kultur a tradic a používání mrtvého jazyka* jak ve smyslu použitelnosti, tak ve smyslu teologickém.

V následující kapitole „Modernost a její požadavky na inkulturaci“ autor poukazuje na souvislost mezi rychle se měnícím industrializovaným světem a křesťanskou inkulturací. Vzájemný vztah obou, jeho pochopení a začlenění do procesu inkulturace je podmínkou jejího úspěchu: *Chci zdůraznit pouze dva důležité aspekty vlivu technologie na lidstvo, protože jsou oba obzvlášť významné pro pochopení úkolů, před které je inkulturace postavena. Prvním je úzké propojení mezi vnější povahou technologie jakožto nástroje v dané kultuře a mezi formováním individuálního a sociálního vědomí v této kultuře. Druhým je současná tvůrčí technologie na nové úrovni, technologie, která zahrnuje lidskou bytost jako předmět technologického vývoje, tj. biotechnika* (s. 45). Důkladná analýza současného světa, jeho rozvoje a kulturního

kontextu dovoluje autorovi postřehnout novou dimenzi procesu křesťanské inkulturace a jak sám říká, otevírá se prostor pro novou sebereflexi církve: *Skutečnost dnešního rychle se měnícího a nezávislého světa s jejími důsledky pro celé lidstvo dává církvi úkol, aby se ptala po smyslu a hodnotě svého vlastního života a své přítomnosti v oné skutečnosti. Navíc rostoucí vědomí kulturní rozličnosti a úsilí oživovat hodnoty různých kultur dává církvi hlubší uvědomění si svého poslání a osvobozující vhled do své vlastní historie* (s. 63).

Svým rozsahem útlý, nicméně co do obsahu velmi hutný sborník je velmi přínosným čtením pro každého, kdo se zabývá evangelizací, pastoračními studiemi teologie. Kulturně-sociálně-historická analýza umožňuje hlubším způsobem pochopit proces inkulturace.

Jaroslav Pastuszak

RICHARD ČEMUS: *SPOTKAČ CHRYSYTA DZIŚ*

(Prel. Cezary Cyryl Mizia MIC. Warszawa, Wydawnictwo Księży Marianów 1998. 59 s. ISBN 83-7119-233-9)

Knižka obsahuje tri prednášky, ktoré otec Richard Čemus predniesol v roku 1997, počas kristologického stretnutia Christus – Orientale Lumen, organizovaného Mariánskym domom štúdií sv. Cyrila a Metoda v Lubline.

Cieľ knižky načrtáva už v úvode Kazimierz Pek MIC: „Skúsenosť osôb a spoločenských skupín na ceste k Ježišovi je cenným svedectvom rôznorodosti jeho milosti... Jednou z takýchto skúseností je cesta viery kresťanov Východu. Podľa Jána Pavla II. je ona centrálnym dedičstvom Kristovej Cirkvi. Je totiž spojená so spoľa-

hlivým spôsobom prijímania, chápania a prežívania viery v Pána Ježiša. V takomto chápaní je skúsenosť Východu blízka západnej kresťanskej tradícii, ktorá sa rodí z tej istej viery a je ňou živená. Poznanie tohoto pokladu tradície nemá slúžiť len na budovanie jednoty, ale má prispieť k plnšiemu a lepšiemu pochopeniu kresťanskej skúsenosti.“

A práve k lepšiemu a hlbšiemu pochopeniu tradície kresťanského Východu chce prispieť aj táto knižka. Autor čitateľa postupne oboznamuje so základnými pojmami a skutočnosťami, na ktorých spočíva spiritualita východného kresťana.

V prvej kapitole hovorí o modlitbe. Všíma si príkaz sv. Pavla: „Neprestajne sa modlite!“ (1 Sol 5,17) a jeho rôzne chápanie duchovnými otcami Východu i Západu. Ďalej sa zaoberá otázkou samoty a hnutia hezychastov. „Vonkajší pokoj nevedie automaticky k pokoji vnútornému“, preto sa tu naskytá otázka o pôvode zlých myšlienok, s ktorými človek vo svojom vnútri vedie boj. Je tu potrebná „stráž srdca“. „Prax však ukázala, že málokto bol v stave dosiahnuť taký stupeň rozvoja bez pomoci niekoho staršieho,“ a tak autor informuje o duchovných otcoch – „starcoch“ – a ich úlohe v duchovnom živote. Ich dôležitou úlohou bolo rozoznávajúce duchov, a keďže nie vždy bolo možné nájsť ozajstného duchovného otca, vznikol zoznam „ôsmich vášní“, z ktorého na Západe vznikol katalóg „siedmich hlavných hriechov“, ktorých sa treba najviac strániť. Po očistení mysle, začína druhá etapa hezychastickej metódy – „čistá myseľ si privlastňuje múdrosť inšpirovaných textov“. Je dôležité sa zastaviť pri význame Sv. písma v duchovnom živote a modlitbe.

V druhej kapitole hovorí o Ježišovej modlitbe. Oboznamuje čitateľa s jej vý-

vojom a používaním. Autor hovorí o jej stupňoch. Všetky tieto praktiky sú pekné a určite pôsobivé, ale aké miesto majú mať v každodennom živote bežného človeka, ktorý nežije v púšti, či tichu monastiera, ale vo svete? Ani tejto otázke sa autor nevyhýba. Všíma si aj dielka *Rozprávanie pútnika*, ktoré hovorí o ustavičnej modlitbe. Pútnik prechádza od modlitby perami, cez vnútornú modlitbu až k modlitbe srdca.

Dôležitosti srdca a jeho významu v spiritualite a mystike Východu autor venuje tretiu, záverečnú kapitolu. Rozoberá jeho pojem a význam v živote človeka, tak ako bol chápaný u Židov a u Grékov. Ľudský rozum potrebuje zvláštnu milosť, aby prenikol k Bohu. Poznanie bez milosti vedie iba k pyšnému nadúvaniu sa. Preto napokon kresťanskí autori upustili od tradičného termínu *nous*, a začali ho nahrádzať termínom prevzatým zo Sv. písma, *kardia*, čiže srdce. Tu si autor všíma život a pôsobenie sv. Simeona Nového Teológa. „Neexistuje žiadna väčšia istota spásy, ako tá: srdce naplnené Božou milosťou“, alebo, ako hovorí sv. Simeon: „milosť je Božím Duchom, svetlom, ktoré tvorí a osvecuje, ktoré nie je z tohoto sveta, ani nie je vecou tohoto sveta, nie je stvorené, prevyšuje všetko stvorenie, ale súčasne je uprostred celého stvorenia.“ Autor sa ešte zaoberá ruským prekladom Filokalie (Dobrotoljubije) a slovanskou sentimentálnosťou. Biskup Teofan Zatvornik chápe srdce ako orgán poznania a prameň skutočnej jednoty. „Myšlienka o Bohu, hovorí, musí nevyhnutne zostúpiť z hlavy do srdca.“ Modlitba v myšlienkach nie je ešte dokonalá. Nestačí rozjímať, ale treba „zakúsiť“ aj srdcom. Na záver autor ešte porovnáva Teofanovu náuku o srdci s katolíckou pobožnosťou k „Božskému Srdcu“ a hľadá ich styčné body.

A v čom vidí autor prínos takéhoto chápania človeka, modlitby a srdca? „Európan si začína dnes jasne uvedomovať, že jednota medzi osobami nespočíva v uniformite, ale v duchovnej hĺbke... Jednota rozumu a srdca, urovnanie rozdelenia vo vlastnom živote, je základnou podmienkou hľadania jednoty medzi ľuďmi, národmi a kultúrami. Cesta k vnútornej jednote je modlitba, dialóg s Bohom.“

Autor v knižke ukázal možnosť, ako stretnúť v dnešnej „pustatine“ technickej civilizácie Boha a viesť s ním dialóg. Kniha odhaľuje dar a schopnosť východných kresťanov prežívať vzťah s Bohom cez srdce a v srdci, čo väčšinou chýba racionálnejšiemu Západu. Svedectvo východných kresťanov je výzvou k nasledovaniu.

Tomáš Majda

Kontaktní adresy autorů článků v tomto čísle ST:

doc. Pavel Ambros, Th.D., katedra spirituality, mezináboženského dialogu a studií křesťanského východu, CMTF UP, Univerzitní 22, Olomouc, 771 11, ČR

Josef Beneš, Th.D., katedra systematické teologie, CMTF UP, Univerzitní 22, Olomouc, 771 11, ČR

ThDr. Walerian Bugel, katedra spirituality, mezináboženského dialogu a studií křesťanského východu, CMTF UP, Univerzitní 22, Olomouc, 771 11, ČR

doc. RNDr. Ladislav Csontos, PhD., katedra filozofie, TF TU, Kostolná 1, P.O. Box 173, Bratislava, 814 99, SR

prof. Josef Dolista, Th.D., Ph.D., katedra systematické a ekumenické teologie, TF JU, Kněžská 8, České Budějovice, 370 01, ČR

prof. Ing. Ján Letz, PhD., katedra filozofie, FH TU, Hornopotočná 23, Trnava, 918 43, SR

PhDr. Ludmila Muchová, Dr., katedra náboženské pedagogiky, TF JU, Kněžská 8, České Budějovice, 370 01, ČR

RNDr. Mgr. Reginald Adrián Slavkovský, katedra filozofie, FH TU, Hornopotočná 23, Trnava, 918 43, SR

Martin Weis, Th.D., katedra církevních dějin a patristiky, TF JU, Kněžská 8, České Budějovice, 370 01, ČR

Příspěvky posílejte na adresu (nevyžádané příspěvky se nevracejí):

Studia Theologica, CMTF UP, Univerzitní 22, 771 11 Olomouc, ČR,

nebo na adresu: st@cmtfnw.upol.cz.

Finanční příspěvky na vydávání časopisu můžete posílat na účet:

191096330227/0100, variabilní symbol 6900, Komerční banka, Olomouc

K dostání na adrese:

CMTF UP, Univerzitní 22, Olomouc, 771 11, ČR

TF JU, Kněžská 8, České Budějovice, 370 01, ČR

TF TU, Kostolná 1, Bratislava, 814 99, SR

STUDIA THEOLOGICA

Teologický časopis
Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého
a Teologické fakulty Jihočeské univerzity
ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity

Ročník 2, číslo 2 (číslováno průběžně)

Doporučená cena 79 Kč

Vydala CMTF UP ve vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci v roce 2000

Redakční rada:

doc. RNDr. Ladislav Csontos, PhD., prof. Josef Dolista, Th.D., Ph.D.,

doc. Petr Chalupa, Th.D., Mgr. Lenka Zajícová

Odpovědná redaktorka:

Mgr. Lenka Zajícová

Vytisklo Polygrafické středisko VUP Olomouc

Náklad 300 výtisků

ISSN 1212-8570